

MEER VRAGEN, GEEN ANTWOORDEN

Door Victor A.C. Remouchamps (Luitenant-kolonel der Artillerie b.d.)

Militair en politiek analist.

Datum 6 april 2017

Inleiding

Boven het hoofd van Kadyrov zweeft een aantal vragen waarover het Westen zich nauwelijks gebogen heeft. In twee artikelen is benadrukt dat antwoorden op die vragen in hoge mate de kans bepalen in hoeverre de Noord Kaukasus als een IS en/of Al Qaida (AQ) uitvalsbasis gaat functioneren, voor aanslagen in het hart van Rusland, en hoe groot de kans is dat het Noord Kaukasus Emiraat en het Khorosan Emiraat een virtuele of fysieke deksel op het Iraanse kruitvat zal worden.

Vragen

De eerste vraag luidt *“Hoe lang kan door Poetin het Tsjetsjenië van Kadyrov met geld en privileges zoet gehouden worden”*.¹ Een tweede vraag vloeit voort uit de eerste, nl. *“Hoe lang is Kadyrov nog van plan een integraal deel van de Russische Federatie te blijven!”*. En de derde vraag kan als volgt worden geformuleerd: *“Is Kadyrov van plan aansluiting te zoeken bij zijn buurlanden - de republieken Dagestan en Ingoesjetië – om samen inhoud te geven aan het lang gekoesterde Noord Kaukasus Emiraat? Wanneer inderdaad de drie genoemde republieken de intentie hebben om een Noord Kaukasus Emiraat te vormen, dan luidt de laatste vraag: “Wil en kan een Noord Kaukasus Emiraat zich aansluiten bij een vanuit Afghanistan te vormen Khorosan Emiraat”?*

De beantwoording van die laatste vraag is mede afhankelijk van de Soennitische stroming die de betrokken partijen willen volgen. Zodra IS het pleit met AQ in het oostelijke deel van de Kaukasus en Afghanistan in zijn voordeel beslecht, zal een extreme vorm van het *Wahhabisme* – volgens de betrokken IS-adepten, het ‘pure’ *Wahhabisme* - in die twee regio's vaste voet aan de grond krijgen.

Het hybride volk dat uiteindelijk de islam omarmt

Voor een evenwichtige beantwoording van de bovengestelde vragen is een inzicht in het historische perspectief relevant.

In de Sovjet-periode maakte Tsjetsjenië deel uit van een republiekenconglomeraat onder de naam Tsjetsjeense-Ingoesjetische Autonome Socialistische Sovjetrepubliek bestaande uit Ingoesjetië, Dagestan en Tsjetsjenië. Op papier was deze combinatie min of meer zelfstandig; in de praktijk ondergeschikt aan de Russische Socialistische Federatieve Sovjetrepubliek.

De Tsjetsjenen en Ingoesjeten maakten in het verleden onder de naam *Vainachen* (*onze mensen*) deel uit van één etniciteit. Tsjetsjenen maken ook vaak gebruik van de naam *Nochtsji* (volk, soms ook vertaald als zonen, van Noach); een volk dat in de 14de en 15de eeuw verdeeld zou worden in negen territoriale eenheden of *Toekchoems*, en die werden weer gesplitst in verschillende *tejp* of *clans*. Een veel gebruikte hypothese is dat Tsjetsjenen directe afstammelingen zouden zijn van Sem, de zoon van Noach, die in de tijd van Nebukadnezar I² werden verdreven uit het Koninkrijk Israël (930-720vChr). Gelet op het onderscheid in tijd, een onhoudbare hypothese. Een andere hypothese is dat zij afstammelingen zijn van de *Hurrieten*,³ een Indo-Europees of Indo-Iraans volk dat afhankelijk van de gevolgde denkwereld, vanuit verschillende leefgebieden via meerdere routes uiteindelijk rond 1335 v Chr in de Kaukasus terechtkomt. Daar vermengen ze zich met volken die deel uitmaken van de *Koban* cultuur. Dat hybride volk kreeg de naam *Vainachen*, in de 10de eeuw bekeerd tot het Christendom, en heeft in een periode van 200 jaar (17de-19de eeuw) de islam omarmt.

Hoewel de bewoners de Soennitische tak van de Islam aanhangen, is door Kadyrov in Tsjetsjenië en door de opmars van IS-adepten ten koste van AQ aanhangers in Dagestan, het volume dat doorgeschoven is naar het Wahhabisme, in de achterliggende jaren gegroeid. Door die verschuiving zijn naast het spanningsveld tussen moslims en Orthodox-katholieken ook de spanningen tussen de Wahhabistische en Sjiitische stroming in Iran en een deel van Irak gegroeid.

Van animositeit naar gewapend geweld

Het spanningsveld tussen Russen en Tsjetsjenen dateert van de tijd dat een Tsaar de regie in Rusland voerde. Een periode die wordt gekarakteriseerd door bloedige Russische strafexpedities en Tsjetsjeens-Ingoesjetische opstanden. Ondanks het getalsmatig overwicht lukte het de Russen in die periode alleen een aantal kernpunten in handen te krijgen. Na de val van Tsaristisch Rusland hebben Tsjetsjeense moslims meerdere keren geprobeerd om een Noord Kaukasus Emiraat van de grond te krijgen, waarin alle bergvolken verenigd zouden moeten worden. Dat is niet gelukt en een groeiende marginalisatie valt Tsjetsjenen en Ingoesjeten ten deel, die eindigt in een deportatie naar streken in Centraal Azië waar ze tot 1957 moeten blijven. Als Chroetsjov instemt met een terugkeer naar hun oorspronkelijke leefgebieden in het noorden van de Kaukasus, blijkt bij terugkeer in Tsjetsjenië, huis en haard door andere volken bewoond te zijn.

Ondanks of juist door die terugkeer naar huis en haard, groeide de animositeit tijdens de Sovjet-periode tussen Russen en Tsjetsjenen. Het was dan ook niet verrassend, dat kort na de implosie van de Sovjet Unie de voormalige Tsjetsjeense luchtmachtgeneraal Doedajev de onafhankelijke staat Tsjetsjenië uitroepde. Doedajev, een veteraan van het Rode Leger, was - als voorstander van Boris Jeltsin - antimoslim en hoopte dat Jeltsin de eerste democratische verkiezingen zou winnen en dan Tsjetsjenië een onafhankelijke status zou verlenen. Als aanloop naar die politiek gewenste beslissing, grepen Doedajev en aanhang op 9 oktober 1991 de macht in Grozny. Vervolgens nam hij maatregelen om het dagelijkse leven in de nieuwe autonome politieke entiteit zo snel mogelijk te normaliseren en zijn machtsovername te legitimeren.

De gewenste zelfstandigheid die Doedajev voor ogen had, kwam er ook na de afkondiging van de Russische Federatie niet. De Tsjetsjenen bleven jarenlang doormodderen en het

spanningsveld liep op doordat Moskou diverse vruchteloze pogingen ondernam om Doedajev van zijn Tsjetsjeense troon te stoten. Een gewapende confrontatie tussen Moskou en Grozny was onvermijdelijk. Eind 1994 waren de eerste signalen van zo'n strijd herkenbaar als oppositiegroepen, die er ondanks inmenging en steun van de Russische Geheime Dienst, er niet in slaagden om Grozny in handen te krijgen en Doedajev af te zetten. Jeltsin besefte dat hij moet doorpakken en gaf op 29 november 1994 opdracht Grozny plat te bombarderen. Bijna twee weken later marcheerden de eerste Russische grondtroepen Tsjetsjenië binnen.

Op Nieuwjaarsavond 1995 luidde de bestorming van Grozny door Russische grondtroepen de Eerste Tsjetsjeense oorlog in, die na de verjaging van de rebellen uit de steden pas in de lente van 1995 kan worden afgesloten. De bloedige oorlog was rampzalig voor beide partijen. Tsjetsjenië werd zwaar gebombardeerd en diens economie platgelegd. Moskou waande zich aanvankelijk de overwinnaar, maar verloor door de hardnekkige Tsjetsjeense weerstand vanuit bergachtige regio's de strijd toch nog en werd gedwongen om in augustus 1996 een verbond te sluiten waarna Tsjetsjenië *de facto* onafhankelijk werd.

Er breekt in de Kaukasus een periode aan waarin diverse Tsjetsjenen⁴ een rol spelen, maar geen van allen er in slaagt om het volk te verenigen. In de periode 1996-1999 krijgt het extreme islamisme steeds meer invloed en wordt herhaaldelijk geprobeerd opnieuw een Noord Kaukasus Emiraat van de grond te trekken. Tsjetsjenen doen daarvoor o.m. een aanval op Dagestan en die mislukt jammerlijk. Die mislukking luidt de Tweede Tsjetsjeense oorlog in. Na de Russische verovering van het gebied wordt de Kaukasus-regio geconfronteerd met Tsjetsjeense bom- en zelfmoordaanslagen, rampzalig verlopende gijzelingen en Russische martelingen, verkrachtingen en moorden. De oplopende geweldspiraal genereert vluchtelingenstromen en voedt de haatgevoelens van de autochtone Tsjetsjeen die opnieuw huis en haard moet verlaten.

Emir van Tsjetsjenië?

De lokatie van het concentratiekamp in het voormalige militaire hoofdkwartier te Argun, (Foto: novaygazeta.ru)

Eind 2006 slaagt Ramzan Kadyrov er in om de Tsjetsjenen optisch te verenigen en de band met Rusland lossen te maken, waardoor Tsjetsjenië een schijnonafhankelijkheid krijgt. Sinds die tijd zwaait deze door Moskou gesteunde leider de scepter in Tsjetsjenië. Kadyrov, een sterk narcistische persoonlijkheid, voert steeds meer islamitische gebruiken, normen en waarden in, die tegen de beginselen van de Russische wetgeving in druisen. De invoering van de *sharia* en het verplicht dragen van een boerka zijn de eerste maatregelen die hij doorvoert. Winkels

waarin alcohol wordt verkocht, moeten sluiten; eerwraak, polygamie en ongelijkheid van sekse worden gestimuleerd, concentratiekampen voor homoseksuelen ingesteld.⁵ Om zijn ongewone hobby's te kunnen financieren vraagt hij doorlopend geld aan Moskou, wat in de

hoogtijdagen van de oliehandel nog niet tot olopende spanningen tussen Grozny en Moskou aanleiding geeft. Nu het olielampje dreigt uit te doven, is dat wel het geval.

Ramzan Kadyrov (foto:
Telegraph.co.uk)

De Tsjetsjeense leider moet zich weliswaar houden aan de grondwet van de Russische Federatie, maar geeft aan een door de islam gedicteerde nationale grondwet de voorkeur. Geleerd van de ervaringen van voorgangers, laat Kadirov zich omringen door meer dan 10.000 "Kadyrovski" die als een soort goedbetaalde Praetoriaanse garde voor zijn veiligheid zorgdragen. Bovendien vechten ruim 6000 Kadyrovski's met 2000 tot 3000 Dagestanen voor de goede IS zaak in het Midden Oosten tegen de door Rusland aangevoerde Assad Strijdmacht plus.⁶ Hoewel het steeds duidelijker wordt dat de belangen van Kremlin en Grozny een steeds verder divergerende kompasrichting volgen, grijpt Poetin nog niet in.

Effecten

Binnen de Russische Federatie groeit de onrust door de slechte financiële basis en het aanhoudende vooruitzicht van een krimpende economie. De doorsnee burgers krijgen het door de strapatsen van hun leider hard te verduren en de armoede groeit vooral op het platteland. In het kader van een verdeling van de relatieve welvaart worden republieken die wat ruimer in het financiële jasje zitten, gedwongen die te delen met armlastige broeders. Zelfs in de huidige provincie/*oblast* Oost Pruisen/Kaliningrad mort de bevolking. Hoewel Kaliningrad een aparte status heeft, blijkt dat inkomsten uit de verkoop van barnsteen niet ten goede komen aan de bewoners,⁷ maar in de zakken van Moskouse oligarchen verdwijnen.

Door de recente aanslagen in de metro van Moskou en Sint Petersburg, die door IS zijn opgeëist, en het sluipende islamitisch extremisme in het zuiden van de Russische Federatie en de islamitische buurlanden aan de oostelijke grens, kijkt een aantal deelrepublieken met spanning naar de ontwikkelingen in het Soennitische Tatarstan en de effecten op de Krim Tataren. In het Russische verre oosten - Oost en Zuidoost Siberië - volgen twee rijke regio's Sakha⁸ en Buryatia met grote interesse de ontwikkelingen in Centraal Rusland en de Kaukasus-regio. In het voortraject naar een officiële autonomiestatus heeft Sakha waar de helft van de bevolking uit Yakoeten bestaat, zich onlangs zelfstandig verklaard. In Buryatia⁹ waar politici op het punt stonden de zelfstandigheid uit te roepen, kon het Kremlin dit op het laatste moment voorkomen. Het zijn signalen dat deelrepublieken in het verre oosten niet zonder slag of stoot hun welvaart wensen te delen met anderen.

Door alle misstanden die direct op het dagelijkse bestaan van de Rus en Russin in de straat ingrijpen, daalt het alom toegejuichte solidariteitsgevoel uit de Sovjetperiode zelfs bij oudere generaties tot een ongewenst dieptepunt.

Antwoorden of meer vragen

Een antwoord op de aan het begin van dit artikel geformuleerde vragen, is afhankelijk van de ontwikkelingen en gebeurtenissen in een aantal regelkringen. Ten eerste de status van IS in het Midden Oosten; ten tweede de effecten van de onrust binnen en buiten het territorium van de Russische Federatie en ten derde de vraag of Kadyrov in staat is om een alternatief voor de opdrogende geldstromen uit Moskou te vinden. Wat dat laatste betreft, lijken een financiële en ideologische liaison met Saoedi-Arabië of een sterkere band met IS kansrijke opties te zijn. De vraag in hoeverre die haalbaar en bruikbaar zullen blijken, is nu nog niet te beantwoorden.

Het is ook de vraag in hoeverre Poetin in staat is of gesteld wordt om te multitasken? Kan hij de onrust binnen de Russische Federatie de kop indrukken? Is hij in staat om de politieke en militaire situatie in Syrië naar zijn hand te zetten en daardoor o.m. de stroom IS-Jihadisten naar de Kaukasus en Centraal Aziatische buurlanden om te buigen en te stoppen? Hoe houdt hij Tsjetsjenië, Dagestan en de rijke deelrepublieken aan boord? Kan, respectievelijk durft hij op het internationale podium de degens te kruisen met de voor hem onvoorspelbare Amerikaanse president? Moet hij zijn energie nog steken in het streven om de Westerse sancties te verzachten teneinde de Russische financiële basis te verbeteren? Moet hij doorgaan met de hybride oorlogvoering tegen buurstaten die dichterbij het Westen aan willen schurken en moet hij hybride instrumenten gebruiken om haarscheuren in Westerse allianties te verdiepen en/of te verbreden? Het zijn allemaal vragen die onder de huidige complexe omstandigheden nog niet beantwoord kunnen worden, maar wel voor Kadyrov de randvoorwaarden kunnen creëren om zich los te weken van Moskou.

Mocht hij daarin inderdaad slagen, dan heeft hij zijn doel nog lang niet bereikt. Weliswaar kijkt hij met genoegen naar de groeiende invloed van IS-adepten in Dagestan, maar het verleden heeft geleerd dat deze staat niet van plan is om zijn relatieve zelfstandigheid zonder slag of stoot op te geven. Mocht Kadyrov er desondanks in slagen om Tsjetsjenië op ideologische basis te verbinden met Dagestan en Ingoesjetië, dan blijft de vraag overeind wie zich tot eerste moderne Emir van het Noord Kaukasus Emiraat kan laten kronen.

Er zijn zoveel vragen die eerst een antwoord moeten krijgen, dat ook de vraag of een virtuele ideologische resp. fysieke verbinding tussen een Noord Kaukasus Emiraat en Khorosan Emiraat een levensvatbare optie is, op dit moment niet beantwoord kan worden. Vragen en nog meer vragen, maar nog geen antwoorden.

Een ding staat als een paal boven water: benadering van de opgelijnde problematiek door een Westers prisma is een kansloze exercitie.

¹ Zie artikel "*Verzamelen bij de Beelden*" gepubliceerd op de website www.Sta.pal.nl op 4 april 2017.

² Babylonische heerser uit de 12de eeuw vChr.

³ Vooral bekend door de introductie van de door paarden getrokken strijddar met een menner en een boogschutter en hun kennis van het paard.

⁴ Na Doedajev, Maschadov en Basajev.

⁵ Volgens Kadyrov zijn er in "zijn" republiek geen homoseksuelen.

⁶ Naast de Assad strijdmacht, Russische en Iraanse militairen, Hezbollah-strijders.

⁷ Kaliningrad: Het door de Sovjet-Unie illegaal bezette deel van Oost Pruisen.

⁸ Sakha bezit grote hoeveelheden olie en aardgas, kolen, goud, zilver, tin en wolfram en is bovendien verantwoordelijk voor 99% van de Russische diamantindustrie en levert 25% van de wereldproductie van ruwe diamanten.

⁹ Buryatia bezit enorme voorraden aan goud, wolfram, zink en uranium.